

אזמרה לשמך

גליון 6
פרשת שלח
תשע"ח

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

שאלות בעניני הפרשת חלה

שאלה: אשה האופה חלות בכמות המחוייבת בהפרשת חלה בברכה, אך מחלקת אפייתה חלק ביום אחד וחלק למחרתו, האם עליה להפריש חלה בברכה.

תשובה: אם אינה אופה בכל יום בפני עצמו שיעור עיסה המחייבת הפרשה בברכה, תפריש בלא ברכה, אבל אם באחד מן הימים אופה שיעור המחייב הפרשת חלה בברכה, תברך באותו יום על הפרשת החלה.

שאלה: אשה שמכינה בצק שמחלקו אופה חלות ומחלקו אופה עוגות, האם חייבת להפריש ממנו חלה. תשובה: צריכה להפריש ממנו חלה, אבל לא תברך על כך.

שאלה: אשה ששכחה להפריש חלה לפני שבת האם יכולה להפריש בשבת.

תשובה: אסור להפריש חלה בשבת, ולכן אם שכחה להפריש אסור לאכול מהמאפה ומוקצה הוא ואסור לטלטלו, אולם בזמנינו יש מי שמפריש חלה עבור כל מי ששכח להפריש בערב שבת.

שאלה: כיצד יש לנהוג בחתיכת החלה שהופרשה למצוה. תשובה: לכתחילה יש לשורפה, ואם קשה הדבר אפשר לקברה באדמה או לעטוף אותה ולהשליכה בפח האשפה.

שאלה: כיצד האופן לשרוף את חתיכת ההפרשת חלה. תשובה: יש להוריד את החצובה ולהניח את החתיכה על מבער הכיריים, או שיניחה בתוך קופסת שימורים על גבי החצובה, או שיעטוף אותה בנייר כסף ויניחה על החצובה.

שאלה: האם אפשר לשרוף את חתיכת החלה שהופרשה למצוה בתנור אפיה.

תשובה: אין לשרוף את החלה שהופרשה למצוה בתנור אפיה, ואם שרפה בתנור, תבנית האפיה צריכה ליבון חמור להתירה, וכיון שבדרך כלל א"א לעשות ליבון חמור לתבניות אין לה תקנה, ולכתחילה אף יש להכשיר את התנור לאחר מכן ע"י שיפעיל אותו למשך שעה על החום הגבוה ביותר.

שאלה: מהו גודל החתיכה שיש לקחת להפרשת חלה. תשובה: מעיקר הדין אפשר לקחת כלשהו, אך כתב הרמ"א שנהגו לקחת כזית, אך כל זה אם מפריש חלה בברכה, אבל באופן שמפריש חלה בלא ברכה, אפשר להקל בפחות מכזית. ואולם יש שכתבו שמי שאין באפשרותו לשרוף את החלה עדיף שיפריש פחות מכזית שאפשר שעל פחות מכזית אין מצות שריפה.

ידעה חשובה: בכדי שעיסה תתחייב בחלה צריך שיהיה בה שיעור של חמשה רבעים קמח, מצוים הרבה עוגות שאין בקמח שבהן שיעור זה, כגון עוגות שמרים וטורט למיניהם, המלאים במילוי נוסף מלבד הקמח, ומשום כך אין מפרישים מהן חלה. אמנם יש לתת את הדעת לכך שפעמים מכינים כמה עוגות שאכן אין בכל אחת מהן שיעור חיוב חלה, אבל כאשר מניחים אותן יחדיו במקרה או כשמעבירים אותן יחדיו ברכב, מתחייבות הן בחלה משום צירוף סל.

שאלה: חתיכת בצק שהופרשה לחלה היתה מונחת על השולחן במקום מסויים ואבדה, ומסתבר שהתערבה בחזרה בקערה של הבצק, האם נאסר הבצק.

תשובה: אם יש בבצק כמות כפולה ביותר ממאה ואחד מחתיכת החלה, מותר הבצק שהחלה בטלה באחד ומאה, ואם אין בבצק כמות זו, ישאל על הפרשת החלה כדרך שנשאלים על נדרים, ואופן השאלה על ההפרשה הוא כדלהלן: יעמוד לפני שלושה אנשים היודעים בהלכות נדרים ויודעים לפתוח פתח להתיר הנדר [לדעת הדרישה (יו"ד סי' רכח הובא בש"ך שם סק"ב) צריך שאחד מהשלושה ידע הלכ' נדרים, וכן הוא בריטב"א (ב"ב קכ.) ובחינוך (מצוה תו), וכן פסק להלכה בקיצור שולחן ערוך (סי' סז סע' ח), אך בש"ך שם מבואר שהמנהג שאין צריך שאחד מהשלושה ידע הלכות נדרים], ויאמר הפרשתי חלה והיא נתערבה בבצק והרי אני מתחרט על הפרשתי, ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי מפריש, ויאמרו לו המתירים ג"פ מותר לך, ויש שאומרים החלה בטלה, ואחר כך יפריש חלה חדשה מבצק זה, ונחלקו האחרונים אם יברך על ההפרשה החדשה, ואולם המהדר יחמיר בכל זה שלא להזקק להתיר שאלה, אלא ישליך כל העיסה.

שאלה: אשה נשואה שהפרישה חלה והתערבה החתיכה עם כל העיסה, האם יכולה לילך בעצמה לחכם להשאל על ההפרשה או שצריכה לשלוח את בעלה.

תשובה: לכתחילה הבעל ילך לחכם והאשה תמנה אותו לשליח, וצריך שיהיו המתירים יושבים במקום אחד לפני שהגיע הבעל להתיר, ונהגו להקל שגם האשה בעצמה יכולה לילך להשאל על הפרשתה.

שאלה: אשה האופה חלות לשבת ומחלקת מהן לילדיה שכניה וכדו', האם מפרישה חלה בברכה.

תשובה: אם משאירה לעצמה חלות בכמות שיש בה חיוב חלה בברכה תפריש בברכה, אבל אם אינה משאירה לעצמה כמות זו תפריש בלא ברכה.

שאלה: באלו אופנים צריך לעשות צירוף סל.

תשובה: אם ערכו בקערה בצק בשיעור החייב בהפרשת חלה בברכה, אין צורך בצירוף סל אולם צריך שההפרשה תהיה מהמוקף, אבל אם ערכו בשתי קערות נפרדות בצק ואין בכל אחת מהקערות בצק בשיעור החייב בהפרשת חלה, אם רוצים להפריש חלה יעשו צירוף סל, וכמו כן אם יש חשש שיצטרף בהמשך כגון ע"י שיניחו את הבצקות או את המאפים שנאפו מהבצקות בתוך מקרר או בתוך רכב ואז יש חשש שהם מצטרפים מדין צירוף סל ויבוא לידי מכשול, לכן עדיף לעשות מלכתחילה צירוף סל.

שאלה: כיצד עושים צירוף סל.

תשובה: על ידי שמכסים עם סדין גדול או מגבת גדולה את כל העיסות ולכתחילה צריך שכל העיסות יהיו מכוסות כולם באותו הסדין או המגבת, ויש אפשרות לצרף הכל בתוך שקית אשפתון ואף ששקית אשפתון זה דבר חד פעמי מ"מ נראה שזה נחשב כלי ואפשר לצרף ע"י זה. תנור אינו מצרף ויש כמה טעמים בדבר טעם אחד מכיון שהתנור מחובר לקרקע, ועוד טעם מכיון שזה נמצא בתנור רק בשביל האפיה לכן אינו חשוב בשביל לצרפו רכב, מקרר, מקפיא, יש להחמיר שמצרף ולהפריש בלי ברכה.

הלכות ברכות התורה

המשכים קודם עלות השחר

א. כתב השולחן ערוך (סי' מז סעיף יג), המשכים קודם אור היום ללמוד, מברך ברכת התורה, ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. וכתב המשנה ברורה (סי' קט) שאף אם חזר וישן אחר כך שינת קבע קודם אור היום, אין צריך לחזור ולברך, כי מסתמא דעתו של אדם לפטור בברכה זו עד שינת הלילה שלאחריו. וביאור דבריו הוא, שלאחר שאדם יישן בלילה, מתכוון בברכת התורה שמברך לפטור את כל היום הבא, עד הבוקר של היום שלאחריו, ולכן אף אם חזר לישן אין צריך לברך פעם נוספת ברכת התורה, ומקור דין זה נובע מה"דרך החיים", שחולק על דברי ה"פרי חדש" שסובר שצריך לחזור ולברך גם על השינת קבע השנייה שישן בלילה זו, אלא סובר ה"דרך החיים" להלכה שאין צריך לחזור ולברך על השינת קבע השנייה שישן בלילה זו.

ד. והנה נתבאר שאם השינה העיקרית שלו היא הראשונה מברך על הראשונה ולא על השנייה, ואף אם השינה השנייה היא באותו אופן וזמן כמו השינה הראשונה, לגבי צורת השינה ומספר השעות, בכל זאת אין צריך לברך ברכות התורה רק בפעם הראשונה שקם משנתו בלילה, כן נראה מהדרך החיים שנתבאר לעיל (אות א) דלא כהפרי חדש שסובר שצריך לחזור ולברך פעם שנייה. ומי שרוצה לחשוש לדעת הפרי חדש שסובר שאם ישן פעם ב' צריך לברך על השינה השנייה, כתב בשערי תשובה (סי' מז ס"ק יב) שיכוון בברכת התורה שמברך בפעם הראשונה, שכוונתו רק עד השינה השנייה.

ה. ומקור דין זה שאפשר לכוון בברכת התורה שתחול הברכה עד זמן מסויים, הוא מדברי רבינו תם שהובא בתוס' (ברכות יא ע"ב) שמברכים ברכת התורה רק בעלות השחר, ואם קם באמצע הלילה אינו מברך ברכת התורה, והטעם כי דעת האדם כשמברך בבוקר הוא עד הבוקר שלמחרת.

ו. והמגן אברהם הוסיף שאף לדין שעל שינת לילה קבועה אם קם באמצע הלילה מברך ברכת התורה ודלא כר"ת, מ"מ בהיה ער כל הלילה גם יצטרפו לברך בבוקר שלמחרת, שדעת האדם לפטור רק עד הבוקר שלמחרת. ומבואר בדברי המג"א דאף דלהלכה לא קיי"ל כר"ת לגבי ברכת התורה בקם באמצע הלילה אחר שינת קבע, מ"מ אין מחלוקת להלכה בעיקר היסוד דר"ת שמועילה כונה בברכה שתחול רק עד זמן מסויים.

ז. והנה המגן אברהם (בהלכות סוכה סי' תרלט ס"ק יז) כתב שלגבי ציצית וסוכה, לא מועילה כוונה בברכה שהברכה תועיל רק עד חצות היום. ויש לעיין מדוע לעניין תלמוד תורה כתב המגן אברהם שמהני כוונה בברכת התורה. וכבר תמה בזה בספר חיי אדם (בנשמת אדם כלל ט).

ח. ויש לחלק בין מצות סוכה וציצית שהמצוה נמשכת דבזה לא מועילה כוונה בשעת הברכה שתחול הברכה לזמן קצוב, לבין תלמוד תורה שכל לימוד נחשב כמעשה מצוה בפני עצמו, דבזה מועילה כוונה שתחול הברכה עד זמן מסויים. ולכן לגבי מי שמוריד את הטלית קטן במרחץ באמצע היום ואח"כ לובשו, כתב הביאור הלכה (סי' ח סעיף יד) שיכוון שהברכה תחול עד שילך לבית המרחץ ואח"כ יברך שוב, שכיוון שעושה מעשה לבישה חדש מועילה כוונה שהברכה תחול עד אז.

ב. אך נראה שכל זה שצריך לברך במשקים קודם אור היום, היינו דוקא אם השינה הראשונה היא השינה העיקרית שלו בלילה, אך אם ישן זמן קצר, אפילו אם ישן עם בגדי שינה, אם בכוונתו אח"כ בהמשך הלילה לישן שינת קבע, אז השינה הראשונה נחשבת שינת עראי, שדינו מבואר בסעיף י, ששינה לא נחשב הפסק לגבי להתחייב לברך ברכת התורה פעם נוספת. וביאר המשנה ברורה (שם ס"ק כג) ומקורו מהטור דשינת עראי היינו כגון באופן שמתנמנם במיזבזב על אצילי ידיו, ואפילו בלילה אין זה נחשב שינה שמפסיקה, ומחייבת ברכת התורה. ונראה שלא רק באופן הנ"ל אלא אף באופן שנתבאר לעיל, שישן על מיטה, אם השינה היא שינה עראית, שלאחריה תבוא שינה עיקרית של כמה שעות על מיטה, אז השינה הראשונה נחשבת שינת עראי, ואין צריך לברך אחריה ברכת התורה, ורק אם לא ישן לאחר השינה הראשונה אז אף אם ישן על מיטתו עם בגדים, צריך לברך ברכת התורה.

ג. ובאופן שלא התכוון מתחילה לישן שוב אח"כ, כתב השערי תשובה (סי' מז ס"ק יב) שהשינה הראשונה נחשבת שנת קבע, והשינה השנייה נחשבת שינת עראי, אף אם השינה השנייה הייתה יותר שעות מהשינה הראשונה, והשינה שבירך ברכת התורה לאחר השינה הראשונה שוב אין צריך לברך ברכת התורה לאחר השינה השנייה הארוכה, השינה שלא התכוון לכך מתחילה.

לעילוי נשמת
ר' בנימין זאב בן ר' משה ז"ל
גלב"ע ח שבט תשנ"א

לתרומות והנצחות, להערות
והארות, ולקבלת העלון במיל
ניתן ליצור קשר 052-7175517
ao527175517@gmail.com

להצלחת
דוד בן ברוריה